

Arbejdsmarkedstilknytning for voksne med lavt færdighedsniveau

Hovedresultater

Hovedresultater

Basale færdigheder i læsning og regning har stor betydning for, hvordan vi klarer os i hverdagen og ikke mindst på jobbet. Disse færdigheder tilegner vi os typisk tidligt gennem skolegang, men de kan også udvikles og vedligeholdes senere både igenem videre uddannelse og i beskæftigelse.

Alligevel viser den seneste PIAAC-undersøgelse, der blev gennemført i 2022/23, at mange voksne danskere i alderen 16-65 år har læse- og regnefærdigheder på et lavt niveau. Konkret betyder det, at en stor gruppe voksne kun er i stand til at læse korte simple afsnit eller løse enkle matematiske opgaver. Det rejser spørgsmålet om, hvordan denne gruppe klarer sig på arbejdsmarkedet?

Med udgangspunkt i PIAAC-undersøgelsen undersøger vi i denne rapport, hvordan personer med forskellige færdighedsniveauer klarer sig på arbejdsmarkedet – med fokus på personer med lavt færdighedsniveau. Dette skal være med til at bidrage med viden om ulighed på arbejdsmarkedet, og hvad der har betydning for dette. Denne viden kan understøtte politikere, arbejdsgivere og uddannelsesinstitutioner i at skabe målrettede initiativer til at understøtte, at voksne med lavt færdighedsniveau får en stærkere og mere stabil tilknytning til arbejdsmarkedet.

I det følgende uddybes rapportens vigtigste resultater. Disse resultater er uden såkaldte doorstep-interviews. Doorstep-interviews er foretaget, hvis respondenter ikke har kunnet gennemføre testen på dansk og derfor kun har fået ganske få spørgsmål. Doorstep-responderter har relativt set typisk et lavt færdighedsniveau, og når disse responderter er udeladt, er der derfor en mulighed for, at resultaterne i denne rapport overvurderer arbejdsmarkedstilknytningen for gruppen med lavt færdighedsniveau.

Mindre andel i beskæftigelse

Andelen i beskæftigelse er mindre for personer med lavt færdighedsniveau end for personer med middelhøjt og højt færdighedsniveau. I 2022/23 er 65 % af personer med lavt færdighedsniveau i beskæftigelse, mens det samme gælder for hhv. 82 og 86 % af personer med middelhøjt og højt færdighedsniveau. Omvendt er der en væsentlig større andel af personer med lavt færdighedsniveau, som står uden for arbejdsstyrken, og som ikke er under uddannelse, sammenlignet med personer med højere færdighedsniveauer. Der er derimod ikke forskel mellem grupperne, når det gælder andelen af ledige og studerende.

Mindre erhvervserfaring og længere perioder uden arbejde

Forskelle i arbejdsmarkedstilknytning handler ikke kun om, hvorvidt man er i beskæftigelse eller ej på et givet tidspunkt, men også om beskæftigelsesomfanget og stabiliteten i beskæftigelsen over en længere periode.

En persons erhvervserfaring beskriver, hvor meget den pågældende person har været i beskæftigelse i løbet af sit liv. Personer med lavt færdighedsniveau har i gennemsnit færre års erhvervserfaring end personer med højere færdighedsniveauer, når vi tager højde for aldersforskelle mellem personer med lavt, middelhøjt og højt færdighedsniveau. Dette understreger, at personer med lavt færdighedsniveau har en forholdsvis svag tilknytning til arbejdsmarkedet. Den svagere arbejdsmarkedstilknytning viser sig også ved, at når personer med færdigheder på lavt niveau er uden arbejde, er disse perioder ofte længere end for personer med højere færdighedsniveauer.

Ser vi på de beskæftigedes anciennitet målt ved antal år på deres nuværende arbejdsplads, er denne ensartet på tværs af færdighedsniveauer, når vi tager højde for aldersforskelle.

Personer med lavt færdighedsniveau har altså mindre erhvervserfaring, men samme anciennitet sammenlignet med jævnaldrende personer med højere færdighedsniveauer. Én forklaring på den mindre erhvervserfaring, men samme anciennitet på arbejdspladsen, kan være mindre jobmobilitet, dvs. at de beskæftigede med lavt færdighedsniveau oftere bliver længere på samme arbejdsplads end andre beskæftigede pga. færre alternative jobmuligheder.

Færre arbejdstimer og mindre lønindkomst

De beskæftigede med lavt færdighedsniveau arbejder dog også færre timer ugentligt end beskæftigede med højere færdighedsniveauer. Dette viser sig ved, at der er en større andel af de beskæftigede med lavt færdighedsniveau, der typisk arbejder 1-29 ugentlige timer, og samtidig en mindre andel, der typisk arbejder lidt mere end fuldtid, nemlig 38-45 timer.

De færre arbejdstimer afspejler sig også i den årlige lønindkomst. Når vi ser på dem, der er i beskæftigelse, er den årlige lønindkomst markant mindre for beskæftigede med lavt færdighedsniveau end for beskæftigede med højere færdighedsniveauer. Det samme gør sig gældende, når vi udelukkende ser på personer, der har været fuldtidsbeskæftigede hele året, og dermed sammenligner personer med samme

timeantal. Forskellen i årlig lønindkomst forstærkes yderligere af, at beskæftigede med lavt færdighedsniveau i gennemsnit tjener mindre pr. time.

Men positiv beskæftigelsesudvikling fra 2011/12 til 2022/23

Som det fremgår, er arbejdsmarkedstilknytningen svagere for personer med lavt færdighedsniveau end for personer med højere færdighedsniveauer. Positivt er det dog, at andelen af personer med lavt færdighedsniveau, som er i beskæftigelse, er steget fra 54 til 65 % i perioden fra 2011/12 (hvor første runde af PIAAC blev gennemført) til 2022/23. Denne positive udvikling skyldes formentlig den generelt forbedrede konjunktursituation. Beskæftigelsesudviklingen har været særlig gunstig for personer med lavt færdighedsniveau.

Mange har manuelt arbejde

Beskæftigede med lavt færdighedsniveau er særligt overrepræsenterede inden for manuelt arbejde og er beskæftigede inden for brancherne Overnatnings- og restaurationsvirksomhed samt Transport. Herudover er de mest hyppige kombinationer af stillingsbetegnelser og brancher for beskæftigede med lavt færdighedsniveau Service og salgsarbejde i Sundhedsvæsenet, fx social- og sundhedshjælpere eller -assistenter, samt Service og salgsarbejde i Engros- og detailhandel, fx butiksansatte.

Forholdsvis få oplever manglende kompetencer i jobbet – de, der gør, mangler kompetencer inden for IT og betjening af maskiner

En mindre andel beskæftigede med lavt end med højt færdighedsniveau oplever, at nogle af deres kompetencer er dårligere end det, der kræves i jobbet. Der er ligeledes forskelle i, hvilke kompetencer der efterspørges på de forskellige færdighedsniveauer. Blandt personer med lavt færdighedsniveau er der forholdsvis mange, som mangler kompetencer inden for betjening af maskiner og udstyr, hvilket formentlig hænger sammen med, at en stor del af denne gruppe er ansat inden for eksempelvis fremstillingsvirksomhed og byggebranchen. Herudover oplever flere med færdigheder på lavt niveau at mangle kompetencer inden for læsning og skrivning. Både blandt beskæftigede med lavt og højt færdighedsniveau er der forholdsvis mange, der oplever manglende kompetencer inden for IT (computer eller software).

Forholdsvis få af de ikke-beskæftigede søger job – mange søger ikke grundet helbredet

Blandt de ikke-beskæftigede med færdigheder på lavt niveau søger 16 % job, mens det samme gælder for 37 % af ikke-beskæftigede med højt færdighedsniveau.

Ikke-beskæftigede med lavt færdighedsniveau, der ikke søger job, angiver selv, at helbredsrelaterede udfordringer ofte er årsag til, at de ikke søger. Helbredsudfordringer blandt personer med lavt færdighedsniveau kommer også til udtryk, når vi ser på, hvilke ydelser de ikke-beskæftigede modtager. For ikke-beskæftigede med lavt færdighedsniveau er 55 % på senior- eller førtidspension, hvilket blot gælder for 8 % af de ikke-beskæftigede med højt færdighedsniveau.

Personer med lavt færdighedsniveau stopper oftere ufrivilligt i deres job sammenlignet med personer på de øvrige færdighedsniveauer. Igen er helbredet ofte årsag til, at personer med lavt færdighedsniveau forlader deres job.

Andel af personer med lavt færdighedsniveau varierer mellem landsdele

Der bor en større andel af personer med lavt færdighedsniveau i Vestjylland, Vest- og Sydsjælland, Sydjylland og på Fyn end i de øvrige landsdele. Samtidig er der en relativt lille andel af personer med lavt færdighedsniveau i hovedstadsområdet og Nordsjælland.

De geografiske forskelle viser sig også ved, at en større andel af personer med lavt færdighedsniveau bor i provins- og landkommuner sammenlignet med personer med højt færdighedsniveau.

Beskrivende sammenhænge

Rapportens resultater er baseret på beskrivende analyser af sammenhænge. Sådanne analyser siger ikke noget om kausaliteten i de fundne sammenhænge. Det vil sige, at vi fx på baggrund af en positiv sammenhæng mellem færdighedsniveau og beskæftigelse ikke kan sige noget om, hvorvidt det er færdighederne, der fører til beskæftigelse, eller om det omvendt er beskæftigelse, der medvirker til at vedligeholde og styrke færdigheder.

Fakta om undersøgelsen

Det primære datagrundlag for analyserne i denne rapport er PIAAC-undersøgelsen. Derudover anvender vi registerdata fra Danmarks Statistik for PIAAC-respondenterne.

Om PIAAC

- PIAAC står for "The Programme for the International Assessment of Adult Competencies"
- Gennemført i 2022/23
- Afviklet af OECD
- 31 deltagende lande, primært fra Europa
- Tidligere gennemført i 2011/12 (PIAAC1)
- I Danmark gennemført som besøgsinterviews af Danmarks Statistik
- Omfatter spørgeskema med baggrundsspørgsmål og løsning af opgaver i læsning, regning og adaptiv problemløsning (APS)
- 5.067 deltagere i alderen 16-65 år
- Svarprocent: 27 %.

Hovedresultater: Arbejdsmarkedstilknytning for voksne med lavt færdighedsniveau
VIVE/2025
HR_301364